

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

EUROOPA INIMÕIGUSTE KOHUS

KOLMAS OSAKOND

KOHTUASI HELME vs. Eesti

(Kaebus nr 3023/22)

KOHTUOTSUS

Artikkel 6 (kriminaalmenetlus) • Õigus õiglasele kohtulikule arutamisele • Kaebaja süüdimõistmine pärast selgelt seksuaalse sisuga vestlusi politseiagendiga, kes esines veebikeskkonna suhtlusruumis 12-aastase tüdrukuna, ning sellest saadud tõendite kasutamine tema vastu algatatud kriminaalmenetluses • Väidetav provotseerimine veebikontekstis • Mõjuvate põhjuste olemasolu jälitustoimingu algatamiseks teabe põhjal, mis on saadud vastaval veebisaidil alaealiste võimaliku seksuaalse ahvatlemise kohta • Võimalus tuvastada kahtlusluseid internetikeskkonnas enne jälitustoimingu alustamist • Põhjendatud kahtluse puudumine selle osas, et just kaebaja oli seotud kriminaalse tegevusega või oli selliseks tegevuseks eelsoodumusega, ei ole määrav • Põhjendatud kahtluse olemasolu seoses kitsalt määratletud ja piiratud virtuaalse ruumiga • Alaealiste vastu suunatud kuritegude kontekst • Jälitustoimingu algatamine ei tähendanud kavatsust kaebajat provotseerida • Politsei tegevus ei olnud oma olemuselt ebaseaduslik ega lähtunud eeldusest, et isik, kellega suheldi, oli toime pannud seadusevastase teo • Politseiagent säilitas nõutud passiivse rolli • Kaebajale ei avaldatud vaidlusaluse süüteo toimepanemiseks otsest ega kaudset survet • Politseiagendi kasutamine ei kujutanud endast provotseerimist

Koostanud Euroopa Inimõiguste Kohtu kantselei. Ei ole kohtule siduv.

STRASBOURG

7. oktoober 2025

Käesolev kohtuotsus jõustub konventsiooni artikli 44 lõikes 2 sätestatud tingimustel. Kohtuotsust võidakse keeleliselt toimetada.

Kohtuasjas Helme vs. Eesti,

Euroopa Inimõiguste Kohus (kolmas osakond) kojana, kuhu kuuluvad

esimees Ioannis Ktistakis,
kohtunikud Peeter Roosma,
Lütif Hüseyinov,
Darian Pavli,
Diana Kovatcheva,
Kanòlic Mingorance Cairat,
Vasilka Sancin

ja *osakonna kantsler* Milan Blaško,
võttes arvesse:

Eesti kodaniku Peeter Helme (edaspidi: kaebaja) 10. jaanuaril 2022. aastal inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi: konventsioon) artikli 34 alusel EIK-ile Eesti Vabariigi vastu esitatud avaldust (nr 3023/22);

otsust teavitada Eesti valitsust (edaspidi: valitsus) konventsiooni artikli 6 lõike 1 alusel esitatud kaebusest seoses internetikeskkonnas provotseerimisega ning tunnistada avaldus ülejäänud osas vastuvõetamatuks; poolte seisukohti;

olles pidanud nõu kinnisel istungil 9. septembril 2025,
tegi viimati nimetatud kuupäeval järgmise otsuse:

SISSEJUHATUS

1. Kaebus puudutab kaebaja väidetavat veebikeskkonnas provotseerimist politseiagendi poolt, kes vestles pseudonüümi kasutades kaebajaga internetikeskkonna suhtlusportaalil . Kaebaja kaebas, et sellise menetlustoiminguga saadud tõendeid kasutati tema vastu algatatud kriminaalmenetluses, rikkudes tema õigust õiglasele kohtulikule arutamisele.

ASJAOLUD

2. Kaebaja on sündinud 1978. aastal ja elab Tallinnas. Teda esindas Tallinnas töötav advokaat R. Ainla.

3. Valitsust esindas T. Kolk, kes on Eesti esindaja Euroopa Inimõiguste Kohtus.

4. Kohtuasja asjaolud võib kokku võtta järgmiselt.

I. POLITSEIAGENDI KASUTAMISEKS LOA ANDMINE JA AGENDI KASUTAMINE

5. 19. septembril 2019. aastal algatati kriminaalmenetlus samal aastal varem saadud teabe alusel, millest nähtus, et mitmed isikud olid kasutanud teatud internetikeskkondi (www.facebook.com ja www.armastusesaal.org) alla 14-aastaste lastega seksuaalsetel teemadel vestluste pidamiseks ja neile

seksuaalse sisuga failide saatmiseks. Sellise teabe iseloomu ega allika(te) kohta ei ole lisateavet esitatud.

6. Eelmises punktis kirjeldatud teabe alusel andis prokuratuur 27. septembril 2019. aastal kriminaalmenetluse seadustiku paragrahvi 126⁹ alusel loa kasutada politseiagenti teabe kogumiseks veebisaidil www.armastusesaal.org.

7. Ajavahemikul 8. oktoobrist 2019 kuni 8. detsembrini 2019 teostas politsei sellel veebisaidil jälitustoiminguid. Politseiagent, kes kehas tas väljamõeldud 12-aastast tüdrukut nimega Marleen Ilus ja kasutas pseudonüümi „Marleen12“, kasutas selles keskkonnas jututubasid menetluse seisukohast olulise teabe kogumiseks.

8. Jälitustoimingu käigus vahetas isik kasutajanimega „m41tln“ kasutajaga „Marleen12“ veebisaidil selgelt seksuaalse sisuga privaatsõnumeid.

9. Eespool nimetatud vestlustest saadud teabe põhjal algatati 17. novembril 2019. aastal eraldi kriminaalmenetlus, et uurida kuriteo võimalikku toimepanemist kasutajanime „m41tln“ kasutava isiku poolt. Menetluse käigus ilmn es, et selle kasutajanime taga oli kaebaja. Vestluste üleskirjutused lisati jälitustoimingu protokolli. Hiljem kasutati seda protokolli kaebaja vastu algatatud menetluses tõendina.

10. Üleskirjutustest nähtub, et kaebaja alustas kasutajaga „Marleen12“ vestlusi 8. oktoobril 2019 kell 19:52, 9. oktoobril 2019 kell 17:58, 14. oktoobril 2019 kell 17:46, 3. novembril 2019 kell 13:46, 10. novembril 2019 kell 17:46, 11. novembril 2019 kell 16:35, 17. novembril 2019 kell 11:00, 22. novembril 2019 kell 19:16, 30. novembril 2019 kell 15:37, 1. detsembril 2019 kell 18:20, 4. detsembril 2019 kell 15:49 ja 8. detsembril 2019 kell 18:12. Vestluses, mis algas 8. oktoobril 2019, ütles kasutaja „Marleen12“ kell 19:58, et on 12-aastane. Paaril korral, kui „Marleen12“ kohe ei vastanud, tervitas kaebaja teda uuesti. Nende vestluste käigus rääkis kaebaja korduvalt seksuaalsetel teemadel. Näiteks märkis ta 9. oktoobril 2019. a, et jututoas räägitakse tavaliselt seksiga seotud teemadel, ning küsis kasutajalt „Marleen12“ näiteid teemadest, mille üle arutlemist ta oli näinud. Seejärel küsis ta, kas kasutajal „Marleen12“ on juba tissid ja kas ta on kuulnud, et mõned inimesed seksivad ka väga noortega. 3. novembril 2019. a mainis ta, et käis külas ühel naisel, kellel oli väga noor tütar – noorem kui „Marleen12“, – ja seksis selle tüdrukuga, ning küsis seejärel, kas „Marleen12“ on seksist huvitatud. 17. novembril 2019. a küsis ta kasutajalt „Marleen12“, kas ta on juba seksinud, pornot vaadanud, masturbeerinud ja orgasmi saanud ning kas ta on seksuaalselt tüdrukutest või naistest huvitatud.

II. KAEBAJA VASTU ALGATATUD KOHTUMENETLUS

11. Harju Maakohus mõistis 30. novembril 2020. a kaebaja süüdi alaealise seksuaalse ahvatlemise katses.

12. Kaebaja taotluse alusel analüüsis Harju Maakohus eespool kirjeldatud jälitustoimingu seaduslikkust eesmärgiga teha kindlaks, kas selle

jälitustoimingu protokoll, mis sisaldas kaebaja vestluste üleskirjutusi, saab tõendina arvestada.

13. EIK tutvus jälitustoimikuga. EIK kinnitas, et prokuratuur oli andnud loa politseiagendi kasutamiseks. Luba puudutas süütegu, mille puhul on kriminaalmenetluse seadustiku alusel lubatud läbi viia jälitustoiminguid. Viidates kahele toimikus sisalduvale loa andmise otsusele, leidis EIK, et politseiagendi kasutamise loa andmise ajal esines põhjendatud kahtlus, et toime on pandud süütegu. Loa andmise otsused sisaldasid asjakohaseid põhjendusi ja arvestati *ultima ratio* põhimõtet. Arvestades uuritava kuriteo varjatud iseloomu ja seda, et tegemist oli alaealiste vastu suunatud süüteoga, oli politseiagendi kasutamine põhjendatud ja proportsionaalne. Sellised kuriteod pannakse sageli toime viisil, mis muudab nende avastamise keeruliseks, ja õigusrikkujad püüavad süütegude tõendeid tõenäoliselt kõrvaldada.

14. EIK jõudis järeldusele, et politseiagendi kasutamine oli seaduslik ja selle kaudu saadud tõendid olid lubatavad.

15. Mis puudutab kaebaja ja kasutaja „Marleen12“ vahelisi vestlusi, siis leidis EIK pärast vestluste sisu uurimist, et politseiametnik ei olnud kaebajat mingil viisil õhutanud. Kaebaja oli vestluste initsiaator ja tegi kõik endast oleneva, et neid jätkata.

16. Seejärel leidis Harju Maakohus kõnealuse veebisaidi toimimispõhimõtte, politseiagendi kasutatud pseudonüümi ning kaebaja ja politseiametniku vaheliste vestluste sisu põhjal, et kaebaja pidi tõepoolest arvama, et vestleb 12-aastase tüdrukuga. EIK märkis, et veebikeskkonna sagedase kasutajana pidi kaebaja olema teadlik sellest, et keskkonda sisenedes ei nõuta kinnitust selle osas, et siseneja on täisealine. Ka tunnistajad (serveri ja veebisaidi haldajad) kinnitasid kohtuistungil, et suhtlusportaal ei ole mõeldud ainult täiskasvanutele. EIK märkis ka, et kaebaja kasutas oma kasutajanimi enda vanust ja oleks seega pidanud eeldama, et teine isik tegi sama. Seetõttu ei pidanud EIK usutavaks kaebaja väiteid, et tema arvates mängis ta rollimängu ja uskus, et vastaspool ei olnud alaealine tüdruk, vaid sarnaste rollimänguhuvidega täiskasvanu. Vestluste sisu põhjal leidis EIK, et kaebaja oli püüdnud tekitada politseiagendis, keda pidas 12-aastaseks tüdrukuks Marleeniks, huvi seksuaalsete temade vastu.

17. Kaebaja esitas apellatsioonikaebuse. Ta väitis, et tema võimaliku kuritegeliku käitumise kohta varasem teave puudus. Ta märkis, et tema suhtes algatati kriminaalmenetlus alles pärast seda, kui politseiagent oli teda provotseerinud süütegu toime panema. Ta järeldas, et jälitustoimingu luba ei antud mitte konkreetselt seoses temaga, vaid selleks, et õhutada „alla 14-aastaste laste seksuaalselt ahvatlejaid“ süütegusid toime panema. Politsei oli sisenenud jututuppa konkreetse eesmärgiga – meelitada vestlusesse alla 14-aastaste laste vastu huvi tundvaid inimesi. Kasutajanimi „Marleen12“ valiti teadlikult selleks, et meelitada inimesi vestlema.

18. Tallinna Ringkonnakohus jättis 10. juunil 2021. a apellatsioonikaebuse rahuldamata ja esimese astme kohtu otsuse muutmata.

19. Tallinna Ringkonnakohus nõustus Harju Maakohtu põhjendusega, et kaebaja ja politseiagendi vaheliste vestluste väljavõtetest ei nähtu, et kasutajanime „Marleen12“ kasutanud politseiagent oleks kaebajat kuidagi seksuaalsetel teemadel rääkima õhutanud. EIK leidis, et väljavõtete põhjal oli selge, et seksuaalsetel teemadel algatas vestlusi alati kaebaja, ning et kui „Marleen12“ nime kandev politseiagent jäi passiivseks, julgustas kaebaja teda rääkima ja seksi kohta küsima ning oma seksuaalseid soove väljendama, ning et politseiagent vastas enamasti lühidalt.

20. Ringkonnakohus leidis, et politseiagendi kasutamise eesmärk ei olnud provotseerida kaebajat kuritegu toime panema, vaid kontrollida politsei saadud teavet selle kohta, et mitmed isikud olid kasutanud teatud veebisaitte alla 14-aastaste lastega seksuaalsetel teemadel vestlemiseks ja neile seksuaalse sisuga failide saatmiseks. Selle osas algatati kriminaalmenetlus karistusseadustiku paragrahvi 179 lõike 1 alusel.

21. Kaebaja esitas kassatsiooni. Ta kordas oma argumente, et teda provotseeriti süütegu toime panema (vt punkti 17 eespool). Ta lisas, et asjaolu, et tema oli seksuaalsetel teemadel vestluste initsiaator ja et politseiametnik jäi nendes vestlustes passiivseks, ei oma tähtsust, sest provotseerimise kontekstis oleks igal juhul ebaloogiline, et alaealine ise oleks seksuaalsetel teemadel vestlusi alustanud. Provotseerimine tulenes asjaolust, et politseiametnik oli võtnud endale alaealise rolli ja valinud kasutajanime, mis pani kaebaja uskuma, et vestluses osaleb alaealine.

22. 17. augustil 2021. a otsustas Riigikohus jätta kaebaja kassatsiooni menetlusse võtmata ja tema süüdimõistmine jõustus.

ASJAKOHANE ÕIGUSLIK RAAMISTIK JA KOHTUPRAKTIKA

I. RIIGISISENE ÕIGUS

23. Karistusseadustiku artikli 179 lõikes 1 on sätestatud, et nooremale kui neljateistaastasele isikule pornograafilise teose või selle reproduktsiooni üleandmise, näitamise või muul viisil teadvalt kättesaadavaks tegemise või sellisele isikule seksuaalse kuritarvitamise näitamise või sellise isiku nähes suguhütesse astumise või muul viisil teadvalt tema seksuaalse ahvatlemise eest karistatakse rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistusega.

24. Kriminaalmenetluse seadustiku paragrahvi 126⁹ lõikes 1 on sätestatud, et „politseiagent“ on isik, kes muudetud identiteeti kasutades kogub kriminaalmenetluse seadustiku § 126² lõike 1 punktides 1, 3 või 4 nimetatud alusel teavet.

25. Kriminaalmenetluse seadustiku paragrahvi 126² § 1 lõigetes 1 ja 4 on sätestatud, et Politsei- ja Piirivalveamet võib jälitustoimingu läbi viia kui on vajadus koguda teavet kuriteo ettevalmistamise kohta selle avastamise või tõkestamise eesmärgil või vajadus koguda kriminaalmenetluses teavet kuriteo kohta.

26. Paragrahvi 126² lõikes 2 on sätestatud, et paragrahvi 126² lõike 1 punktides 1 ja 4 nimetatud alustel võib teha jälitustoimingut, kui tegemist on muu hulgas karistusseadustiku paragrahvis 179 nimetatud kuriteoga.

27. Kriminaalmenetluse seadustiku paragrahvi 126⁹ lõikes 2 on lisatud, et politseiagendi kasutamiseks annab kirjaliku loa prokuratuur. Luba antakse kuni kuueks kuuks ning seda tähtaega võib pikendada korraga kuni kuue kuu võrra.

II. RIIGISISENE KOHTUPRAKTIKA

28. Riigikohus selgitas 2. detsembri 2004. aasta otsuses nr 3-1-1-110-04, et mitme süüteo puhul eeldatakse, et kuritegu matkiv isik (provokaator) on kontakti loomisel aktiivsem pool (näiteks narkootiliste ainete ostmisel) ning et tema tegevus ei saa piirduda pelgalt passiivse jälgimisega. Siiski oli mõistetav, et kuritegu matkiva isiku tegevus ei saa olla piiramatult ja ilma õiguslike piiranguteta. Näiteks oli lubamatu provotseerida isikut süütegu toime panema olukorras, kus vastaval isikul ei olnud mingit eelnevat kavatsust seda teha ja uurimisasutustel ei olnud eelnevat teavet tema võimaliku kuritegeliku käitumise kohta. Et hinnata, kas süüteo toimepanemisele provotseerimine oli lubatav või mitte, tuli arvesse võtta selliseid kriteeriume nagu süüdistatava vastu esitatud esialgse kahtluse alus (näiteks allika usaldusväärsus) ja süüteo raskusaste (näiteks kas tegemist oli kerge või raske kuriteoga), samuti seda, kuidas ja kui palju provokaator vastavat isikut mõjutas (näiteks meelitades teda suurte rahasummadega või ähvardades teda või kirjeldades talle käitumisalternatiive, mis edasise käitumisotsuse jätab provotseeritu enda valida). Samuti tuli arvesse võtta selle isiku teovalmidust ja tema enda algatusel ettevõetud tegusid – teisisõnu tema individuaalse osalemise ulatust (kas ta täitis teatud ülesandeid ilma provokaatori poolse juhtimise ja initsieerimiseta jne). Seejuures oli oluline märkida, et need ei olnud üksikud iseseisvad hindamiskriteeriumid ning et üldise hindamise raames tuli kaaluda kõiki eelnimetatud asjaolusid kogumis.

29. Ülaltoodud põhjendusi korraldi ja neile viidati Riigikohtu 1. detsembri 2017. a otsuses nr 1-16-1036.

III. RAHVUSVAHELISED DOKUMENDID

30. Laste kaitset seksuaalse ärakasutamise ja kuritarvitamise eest käsitlev Euroopa Nõukogu konventsioon (edaspidi Lanzarote konventsioon) jõustus 1. juulil 2010, Eesti ratifitseeris selle 11. novembril 2016 ja Eesti suhtes jõustus see 1. märtsil 2017. Selles loetletakse laste seksuaalse ärakasutamise ja kuritarvitamise eri vormid ning kohustatakse konventsiooniosalisi võtma vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid, et tagada sellise ärakasutamise ja kuritarvitamise kriminaliseerimine. Üks sellistest vormidest – laste ahvatlemine seksuaalsel eesmärgil – on toodud konventsiooni artiklis 23, milles on sätestatud:

Artikkel 23 – Laste ahvatlemine seksuaalsel eesmärgil

„Konventsiooniosaline võtab vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid, et kriminaliseerida tahtlik ettepanek, mille täiskasvanu teeb info- ja sidetehnoloogia vahendusel kohtumiseks artikli 18 lõike 2 kohaldamisel kehtestatud vanusest noorema lapsega, et tema vastu toime panna artikli 18 lõike 1 punkti a või artikli 20 lõike 1 punkti a kohaselt sätestatud süütegu, kui ettepanekule järgnevad konkreetsete teod, mis viivad sellise kohtumiseni.“

31. Lanzarote konventsiooni seletuskirja asjakohased osad on sõnastatud järgmiselt:

Artikkel 23 – Laste ahvatlemine seksuaalsel eesmärgil

„155. Artikkel 23 sätestab konventsioonis uue süüteo koosseisu, mida ei leidu teistes selles valdkonnas kehtivates rahvusvahelistes õigusaktides. Laste seksuaalsel eesmärgil ahvatlemist nimetatakse ka peibutamiseks („grooming“). Läbirääkijad pidasid oluliseks, et konventsioon kajastaks hiljutist, kuid üha murettekitavamast nähtusest – laste seksuaalset väärkohtlemist kohtumistel täiskasvanutega, kellega nad olid esmakordselt suhelnud internetis, eelkõige jututubades või mängukeskkondades.

156. Mõiste „peibutamine“ viitab lapse seksuaalseks väärkohtlemiseks ettevalmistamisele, mis on ajendatud soovist kasutada last seksuaalse rahulduse saamiseks. See võib hõlmata lapsega sõbrunemist – sageli nii, et täiskasvanu teeskleb, et on samuti noor inimene, suunab last intiimsetel teemadel rääkima ja harjutab teda tasapisi selgelt seksuaalse sisuga materjalidega, et vähendada lapse vastupanu või seesmi tükkeid seoses seksiga. Last võidakse lapsporno tootmisel kaasata ka temast digi-, veebi- või telefonikaameraga tehtud kompromiteerivate fotode saatmisega, mis annab peibutajale võimaluse last ähvarduste abil kontrollida. Kui korraldatakse füüsiline kohtumine, võidakse last seksuaalselt kuritarvitada või muul viisil kahjustada.

157. Läbirääkijad leidsid, et lapsega lihtsalt seksuaalsetel teemadel vestlemine, kuigi see oli küll osa lapse ettevalmistamisest seksuaalseks kuritarvitamiseks, ei olnud iseenesest piisav kaebaja kriminaalvastutusele võtmiseks. Vaja oli täiendavat elementi. Seetõttu nõutakse artiklis 23, et konventsiooniosalised kriminaliseeriks täiskasvanu tahtliku „ettepaneku kohtumiseks artikli 18 lõike 2 kohaldamisel kehtestatud vanusest noorema lapsega“, et tema vastu toime panna artikli 18 lõike 1 punkti a või artikli 20 lõike 1 punkti a kohaselt sätestatud süütegu. Seega peab suhet loovale kontaktile järgnema ettepanek lapsega kohtumiseks.

158. Kõik süüteo koosseisu tunnused peavad olema toime pandud tahtlikult. Lisaks tuleb enne kriminaalvastutusele võtmist kindlaks määrata, et lapsega kohtumise ettepaneku eesmärk oli mõne nimetatud süüteo toimepanemine.

159. Süütegu saab toime panna üksnes „info- ja sidetehnoloogia vahendusel“. Muud tegeliku kontakti või mitteelektroonse suhtluse kaudu harrastatavad peibutamise vormid jäävad sätte kohaldamisalast välja. Arvestades selliste tehnoloogiate kasutamise kaasnevat erilist ohtu, mis on tingitud nende jälgimise keerukusest, soovisid läbirääkijad sättes keskenduda just kõige ohtlikumale laste peibutamise viisile – interneti ja mobiiltelefonide kasutamisele, sest neile pääsevad üha enam ligi ka väga väikesed lapsed.

160. Lisaks eespool nimetatud asjaoludele on süütegu täielik ainult siis, kui kohtumise ettepanekule „on järgnenud olulised teod, mis viisid sellise kohtumiseni“. See tähendab konkreetseid tegevusi, näiteks kuriteo toimepanija saabumist kohtumispäika.

ÕIGUSKÜSIMUSED

KONVENTSIOONI ARTIKLI 6 LÕIKE 1 VÄIDETAV RIKKUMINE

32. Kaebaja kaebas, et teda kui isikut, keda ei olnud enne jälitustoimingut kriminaalkorras karistatud, provotseeriti internetis ebaseaduslikult, rikkudes konventsiooni artikli 6 lõiget 1, mis on sõnastatud järgmiselt:

„Igaühel on [...] temale esitatud kriminaalsüüdistuse üle otsustamisel õigus õiglasele ... kohtumenetlusele ... kohtus.“

A. Vastuvõetavus

33. Viidates samadele põhjendustele, mis on esitatud kohtuasja sisu kohta, väitis valitsus, et kaebus on ilmselgelt põhjendamatu.

34. Kaebaja ei olnud sellega nõus.

35. Kohus märkis, et selline kaebus ei ole ilmselgelt põhjendamatu ega vastuvõetamatu ka ühelgi muul konventsiooni artiklis 35 loetletud alusel. Seega tuleb see tunnistada lubatavaks.

B. Sisulised küsimused

1. Poolte seisukohad

(a) Kaebaja

36. Kaebaja väitis, et kohtueelne menetlus algatati üldise teabe põhjal ja ilma konkreetsete teadmisteta tuvastatud isikute kohta, kes alaealistega vestlesid. Seega algatati kohtueelne menetlus selge eesmärgiga inimesi provotseerida ja koguda teavet isikute kohta, kes võivad tegeleda alla 14-aastaste laste ahvatlemisega.

37. Kaebaja märkis, et enne kõnealust jälitustoimingut ei olnud teda kriminaalkorras karistatud ega kahtlustatud üheski süüteo. Ta märkis, et politseiagendi kasutatud varjunimi „Marleen12“ – mis viitas selgelt sellele, et seda nime kasutav isik on alaealine – oli ilmselgelt valitud tema provotseerimiseks.

38. Tema suhtes algatati kriminaalmenetlus alles pärast sellist provotseerimist.

39. Kaebaja ei esitanud ühtegi seisukohta selle osas, kuidas toimusid vestlused politseiagendiga, kes kasutas nime „Marleen12“.

(b) Valitsus

40. Valitsus väitis, et kohtuasja asjaoludest ei ilmnenud mingeid probleeme seoses õigluse, poolte võrdsuse, kaebaja vastu algatatud võistleva menetluse ega nimetatud menetluses aset leidnud ilmse ja ränga omavoliga. Valitsus käsitles nii provotseerimise sisulist kui ka menetluslikku kontrolli.

41. Valitsus märkis, et käesoleva kohtuasja kontekstis on asjakohased kaks kriminaalmenetlust. Esialgu algatati 19. septembril 2019. a kriminaalmenetlus teabe alusel, mille politsei oli saanud samal aastal varem ja millest nähtus, et mitmed isikud olid kasutanud teatud veebisaite alla 14-aastaste lastega seksuaalsetel teemadel vestlemiseks ja neile seksuaalse sisuga failide saatmiseks. Seejärel viidi selle menetluse käigus 8. oktoobrist 2019 kuni 8. detsembrini 2019 läbi kriminaalmenetluse seadustiku paragrahvi 126⁹ alusel lubatud jälitustoiming. Valitsus nõustus, et politseiametnik sisenes esmakordselt kõnealusesse jututuppa ilma kaebajat eelnevalt teadmata ja teda kahtlustamata.

42. Jälitustoimingu ajal oli kasutajanime „m41tln“ kasutav isik vastavas veebikeskkonnas saadetud privaatsõnumitega seksuaalselt ahvatlenud väljamõeldud 12-aastast tüdrukut nimega Marleen (kes oli tegelikult olnud varjunime „Marleen12“ kasutav politseiagent). Selle teabe põhjal algatati 17. novembril 2019. a eraldi kriminaalmenetlus. Menetluse eesmärk oli välja selgitada, kas kasutajanime „m41tln“ kasutav isik pani toime alaealise seksuaalse ahvatlemise kuriteo. See isik osutus kaebajaks. Seega tekitas kaebaja enda käitumine tema suhtes konkreetse kahtluse ja tema suhtes algatati kriminaalmenetlus tegude alusel, mille ta pani toime kasutajanime „m41tln“ kasutades.

43. Politseiagendi kasutamise kohta väitis valitsus, et selline tegevus oli põhjendatud ja proportsionaalne, arvestades kõnealuse süüteo varjatud laadi ja asjaolu, et see pandi toime internetis. Kaebajal oli võimalik seada kahtluse alla jälitustoimingu tegemise loa olemasolu ja seaduslikkus ning vaidlustada jälitustoimingust tulenevate üleskirjutuste lubatavus tõenditena. Harju Maakohus käsitles kaebaja argumente pärast jälitustoimikuga tutvumist.

44. Valitsus rõhutas, et kaebaja ei olnud oma apellatsioonkaebuses ega kassatsioonis vaidlustanud Harju Maakohtu järeldusi loa seaduslikkuse ja politseiagendi kasutamise kohta. Valitsuse arvates ei saa kaebaja seega kaevata jälitustoimingu ebaseaduslikkuse üle ega politseiametniku viibimise üle kõnealuses menetluses käsitletavas jututoas. Seega saab ebaseadusliku õhutamise olemasolu hinnata üksnes kaebaja ja politseiametniku vahel jututoas peetud vestluse sisu arvestades.

45. Lisaks märkis valitsus, et kaebajal oli võimalik vaidlustada vestluste üleskirjutuste hindamine ja esitada nende kohta oma tõlgendus, samuti esitada argumente sobimatu provotseerimise kohta. Riigisisised kohtud on tema argumente nõuetekohaselt arvesse võtnud. Nende hästi põhjendatud hinnangust ei olnud põhjust kõrvale kalduda.

46. Valitsuse sõnul ei viita käesolevas kohtuasjas miski sellele, et kaebajat oleks provotseeritud kuritegu toime panema. Kaebaja ja politseiametniku vaheliste vestluste väljavõtetest ilmnes, et politseiametnik ei olnud kaebajat kuidagi provotseerinud. Vestlusi algatas ja sobimatuid teemasid tõstatas üksnes kaebaja, julgustades kasutajat „Marleen12“ muu hulgas seksi kohta

küsima ja avaldama seksiga seotud soove. Politseiametnik ei ületanud põhimõtteliselt passiivse uurimise piire.

2. EIK-i hinnang

(a) Üldpõhimõtted

(i) Üldine lähenemine politseiagentide kasutamisele

47. EIK on teadlik, kui keeruline on politseil süütegude avastamiseks ja uurimiseks tõendeid otsida ning koguda. Selleks tuleb eelkõige organiseeritud kuritegevuse ja korruptsiooni vastu võitlemisel üha enam kasutada politseiagente, informaatoreid ja muid varjatud võtteid. Seega ei riku uurimise erimeetodite – eelkõige varjatud meetodite –, kasutamine iseenesest õigust õiglasele kohtulikule arutamisele. Selliste meetoditega kaasneva politseipoolse provotseerimise ohu tõttu tuleb nende kasutamist siiski hoida selgetes piirides (vt *Ramanauskas vs. Leedu* [suurkoda], nr 74420/01, punktid 49–51, EIK 2008).

48. Sellega seoses tuleb korrata, et artikli 19 kohaselt on EIK-i ülesanne tagada konventsiooni osalisriikide võetud kohustuste täitmine. Tõendite lubatavust reguleerib eelkõige riigisisene õigus ja üldjuhul on riigisiseste kohtute ülesanne hinnata neile esitatud tõendeid. EIK peab omalt poolt kontrollima, kas kogu menetlus, sealhulgas tõendite kogumise viis oli õiglane. Sellega seoses ei ole EIK-i ülesanne teha kindlaks, kas teatud tõendid on saadud õigusvastaselt, vaid pigem uurida, kas selline „õigusvastatus“ tõi kaasa mõne muu konventsiooniga kaitstud õiguse rikkumise (*ibid.*, punkt 52, edasiste viidetega).

49. Täpsemalt ei välista konventsioon esialgse uurimise etapis ja juhul, kui süüteo laad seda õigustab, tuginemist sellistele allikatele nagu näiteks anonüümsed tunnistajad. Selliste allikate hilisem kasutamine esimese astme kohtus süüdimõistva kohtuotsuse tegemiseks on siiski eraldi küsimus, ja lubatav üksnes juhul, kui kuritarvituste vastu on kehtestatud piisavad kaitsemeetmed, eelkõige selge ja ettenähtav menetlus kõnealuste uurimismeetmete lubamiseks, rakendamiseks ja järelevalveks (*ibid.*, punkt 53; vt ka *Khudobin vs. Venemaa*, nr 59696/00, punkt 135, EIK 2006-XII).

50. Lisaks, kuigi politseiagentide kasutamine võib olla lubatud tingimusel, et kasutamisel kehtivad selged piirangud ja tagatised, ei saa avalik huvi õigustada politseipoolse provotseerimisega saadud tõendite kasutamist, kuna see seaks süüdistatava ohtu, et ta jäetakse juba algusest peale lõplikult ilma õigusest õiglasele kohtulikule arutamisele (vt muude allikate hulgas *Ramanauskas*, viidatud eespool, punkt 54; vt ka *Teixeira de Castro vs. Portugal*, 9. juuni 1998, punktid 35–36, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-IV; *Khudobin*, viidatud eespool, punkt 128; ja *Vanyan vs. Venemaa*, nr 53203/99, punktid 46-47, 15. detsember 2005).

51. Politseipoolse provotseerimisega on tegemist juhul, kui asjaomased ametnikud – olenemata sellest, kas nad on julgeolekuasutuste töötajad või

tegutsevad nende juhiste alusel –, ei piirdu kriminaalse tegevuse uurimisega sisuliselt passiivsel viisil, vaid avaldavad vastavale isikule sellist mõju, mis provotseerib teda toime panema süütegu, mida muidu ei oleks toime pandud, kusjuures ametnike eesmärk on selle kaudu süütegu tuvastada, st koguda tõendeid ja esitada süüdistus (vt *Ramanauskas*, viidatud eespool, punkt 55, ja *Teixeira de Castro*, viidatud eespool, punkt 38).

52. Selleteemalises ulatuslikus kohtupraktikas on EIK välja töötanud kriteeriumid, mille abil eristada konventsiooni artikli 6 lõiget 1 rikkuvat provotseerimist lubatavast käitumisest, mille puhul kasutatakse süütegude uurimisel seaduslikke varjatud uurimismeetodeid. Kuigi selles kontekstis tekkida võivaid olukordi ei ole võimalik taandada pelgalt lihtsustatud kriteeriumide loetelule, on EIK provokatsioonikaebuste läbivaatamisel tuginenud kahele hindamismeetodile: teoprovokatsiooni tuvastamise sisuline ja menetluslik kontroll. Selles kontekstis kohaldatavad kriteeriumid, mille alusel EIK kaebusi läbi vaatab, on toodud kohtuasjas *Bannikova vs. Venemaa* (nr 18757/06, punktid 37–65, 4. november 2010). Need kriteeriumid on kokkuvõtlikult esitatud allpool (vt *Matanović vs. Horvaatia*, nr 2742/12, punktid 122–35, 4. aprill 2017).

(ii) *Provotseerimise sisulise ja menetlusliku kriteeriumi hindamine*

53. Analüüsides kaebaja väidet politseipoolse teoprovokatsiooni kohta, püüab EIK esmalt olemasoleva teabe põhjal kindlaks teha, kas süütegu oleks toime pandud ilma ametiasutuste sekkumiseta, st kas uurimine oli „sisuliselt passiivne“. Otsustades, kas uurimine oli „sisuliselt passiivne“, hindab EIK jälitustoimingu põhjuseid, eelkõige seda, kas eksisteeris põhjendatud kahtlus, et kaebaja oli seotud kuritegeliku tegevusega või oli kuriteo toimepanemiseks eelsoodumusega (vt *Furcht vs. Saksamaa*, nr 54648/09, punkt 51, 23. oktoober 2014). Samuti analüüsitakse jälitustoimingu läbi viinud ametiasutuste käitumist, eriti seda, kas nad avaldasid kaebajale niisugust mõju, mis provotseeris teda toime panema kuritegu, mida muidu ei oleks toime pandud – eesmärgiga tuvastada süütegu, koguda tõendeid ja esitada süüdistus (*ibid.*, punkt 52; vt ka *Morari vs. Moldova Vabariik*, nr 65311/09, punkt 32, 8. märts 2016).

54. Selles kontekstis on EIK rõhutanud ka vajadust selge ja ettenähtava uurimistoimingute lubamise korra ning toimingute nõuetekohase järelevalve järele. EIK on jälitustoimingutega seotud juhtumite puhul pidanud kohtulikku järelevalvet kõige sobivamaks vahendiks, kuigi piisavate menetlusliketagatiste korral võib kasutada ka muid vahendeid, näiteks prokuröri tehtavat järelevalvet (vt *Furcht*, viidatud eespool, punkt 53; vt ka *Bannikova*, viidatud eespool, punktid 49–50, edasiste viidetega). Menetluslike tagatiste puudumine jälitustoimingu korraldamisel suurendab meelevaldse tegutsemise ja politseipoolse provotseerimise ohtu (vt *Nosko ja Nefedov vs. Venemaa*, nr 5753/09 ja 11789/10, punkt 64, 30. oktoober 2014).

55. Teise sammuna, mis moodustab provokaatoriga seotud kaebuse läbivaatamise menetlusliku osa, analüüsib EIK seda, kuidas riigisisese kohtu käsitleks kaebaja väidet, et teda provotseeriti (vt *Bannikova*, viidatud eespool, punktid 51–65, edasiste viidetega).

56. Kõigepealt peab EIK veenduma, et riigisisese kohtu on suutelised käsitlema sellist kaebust viisil, mis on kooskõlas õigusega õiglasele kohtulikule arutamisele. Seetõttu peaks EIK kontrollima, kas vaidlusalune kaebus provotseerimise kohta kujutab endast riigisisese õiguse kohast sisulist kaitsevaidet, annab aluse tõendite kõrvale jätmiseks või toob kaasa sarnaseid tagajärgi. Kuigi EIK jätab üldiselt riigisiseste asutuste otsustada, millist menetlust peab kohtuvõim provotseerimise väite korral järgima, nõuab EIK, et selline menetlus oleks võistlev, põhjalik, kõikehõlmav ja provotseerimise küsimuses lõplik.

57. Täpsemalt on küsimused, mida kohtuasutus peab provotseerimise väite üle otsustamisel käsitlema, toodud eespool viidatud kohtuotsuses *Ramanauskas*, punktis 71:

„Kohus märgib, et kaebaja väitis kogu menetluse vältel, et teda provotseeriti kuritegu toime panema. Seega oleksid riigisisese asutused ja kohtu pidanud vähemalt põhjalikult uurima ..., kas [süüdistuse esitanud asutus] oli kuriteo toimepanemist provotseerinud või mitte. Selleks oleksid nad pidanud eelkõige kindlaks tegema jälitustoimingu korraldamise põhjused, politsei osaluse ulatuse süüteo ning kaebajale osaks saanud võimaliku provotseerimise või surve iseloomu. ... Kaebajal oleks pidanud olema võimalus esitada igas nimetatud küsimuses oma seisukoht.“

58. Lisaks on võistleva menetluse ja poolte võrdsuse põhimõtted kaebuse üle otsustamisel möödapääsmatud, nagu ka menetluslikud tagatised, mis puudutavad tõendite avaldamist ning politseiagentide ja teiste tunnistajate küsitlemist, kes saaksid provotseerimise küsimuses tunnistusi anda (*Bannikova*, viidatud eespool, punktid 58 ja 65).

59. Sellega seoses rõhutab EIK veel kord, et prokuratuur peab tõendama, et provotseerimist ei toimunud, eeldusel, et süüdistatava väited ei ole ilmselgelt ebausutavad. Praktikas võib ametivõimudel olla võimatu seda tõendamiskoormist täita, kui jälitustoiminguks puudub ametlik luba ja selle üle ei toimu järelevalvet (*ibid.*, punkt 48).

(iii) *Provotseerimise sisulise ja menetlusliku kriteeriumi hindamise kohaldamine*

60. EIK-i praktika kohaselt on provotseerimiskaebuse hindamisel esmaseks küsimuseks, kas eksisteerib esmapilgul põhjendatud kaebus selle kohta, et riigiasutused on kaebajat provotseerinud. Sellega seoses peab EIK edasiseks hindamiseks veenduma, et uuritav olukord kuulub esmapilgul „provotseerimisjuhtumite“ kategooriasse (vt juhtumeid, kus seda kriteeriumi ei täidetud, *Trifontsov vs. Venemaa* (otsus), nr 12025/02, punktid 32–35, 9. oktoober 2012; *Lyubchenko vs. Ukraina* (otsus), nr 34640/05, punktid 33–34, 31. mai 2016; ja *Matanović vs. Horvaatia*, nr 2742/12, punkt 131, 4. aprill 2017).

61. Kui EIK leiab, et kaebaja kaebus kuulub „provotseerimisjuhtumite“ kategooriasse, hindab ta kõigepealt, kas tegemist on sisulise kriteeriumi kohase provotseerimisega (*ibid.*, punkt 132).

62. Kui EIK suudab provotseerimise sisulise kriteeriumi hindamise käigus olemasolevale teabele tuginedes piisava kindlusega järeldada, et riigisisised ametiasutused uurisid kaebaja tegevust sisuliselt passiivselt ega provotseerinud teda kuritegu toime panema, siis sellest üldjuhul piisab järelduseks, et varjatud toimingute abil kogutud tõendite hilisem kasutamine kaebaja suhtes algatatud kriminaalmenetluses ei tekita küsitavusi seoses artikli 6 lõikega 1 (vt näiteks *Scholer vs. Saksamaa*, nr 14212/10, punkt 90, 18. detsember 2014, ja *Rymanov vs. Venemaa* (otsus), nr 18471/03, 13. detsember 2016).

63. Kui aga EIK-i järeldused sisulise kriteeriumi hindamise raames ei ole lõplikud, kuna toimikus ei ole piisavalt teavet, teavet ei ole avaldatud või poolte tõlgendused sündmuste kohta on vastuolulised (vt *Bannikova*, viidatud eespool, punktid 52 ja 67), või kui EIK tuvastab sisulise kriteeriumi hindamise põhjal, et kaebaja suhtes on toime pandud artikli 6 lõikega 1 vastuolus olev provotseerimine, peab EIK teise sammuna hindama provotseerimist lähtuvalt menetluslikust kriteeriumist (vt *Matanović*, viidatud eespool, punkt 134).

64. Seda hindab EIK eesmärgiga teha kindlaks, kas riigisisised kohtud on astunud vajalikke samme, et selgitada välja vaidlusaluse provotseerimisväite asjaolud, ning kas provotseerimise tuvastamise korral või juhul, kui prokuratuur ei ole tõendanud provotseerimise puudumist, tehti asjakohased järeldused kooskõlas konventsiooniga (vt *Ramanauskas*, viidatud eespool, punkt 70; *Furcht*, viidatud eespool, punkt 53; ning *Ciprian Vlăduț ja Ioan Florin Pop vs. Rumeenia*, nr 43490/07 ja 44304/07, punkt 88, 16. juuli 2015; vt ka *Bannikova*, viidatud eespool, punktid 53–57, mis käsitlevad asjakohaseid järeldusi, mida tuleb teha olukorras, kus provotseerimisväide osutub edukaks). Kaebaja suhtes algatatud menetlus ei vastaks konventsiooni artiklis 6 nõutavale õiglusele, kui riigiasutuste tegevus oleks kaebajat provotseerinud toime panema süütegu, mille eest ta süüdi mõisteti, ning kui riigisisised kohtud ei käsitleks provotseerimisväidet asjakohaselt (vt *Ramanauskas*, viidatud eespool, punkt 73; *Constantin ja Stoian vs. Rumeenia*, nr 23782/06 ja 46629/06, punkt 64, 29. september 2009; ja *Sepil vs. Türgi*, nr 17711/07, punkt 36, 12. november 2013).

(b) Üldpõhimõtete kohaldamine käesolevas asjas

(i) Sissejuhatavad märkused

65. EIK märgib, et pooled ei vaidle selle üle, et kaebaja vestles pseudonüümi „m41tln“ kasutades selgelt seksuaalsetel teemadel politseiagendiga, kes kasutas internetikeskkonna suhtlusportaalil www.armastusesaal.org kasutajanime „Marleen12“. Kaebaja mõisteti selle

eest karistusseadustiku § 179 lõike 1 alusel süüdi. Pooltevaheline lahkarmamus puudutab seda, kas politsei provotseeris kaebajat.

66. Tuginedes oma kohtupraktikas sätestatud kriteeriumidele ja kasutades provotseerimiskaebuste uurimise metoodikat (vt eespool punktid 64–60), leiab EIK, et arvestades juhtumi faktilisi asjaolusid, kuulub käesolev juhtum „provotseerimisjuhtumite“ kategooriasse.

67. EIK märgib, et käesolev kohtuasi on esimene, kus tal on palutud otsustada, kas isikut on provotseeritud üksnes internetikeskkonnas.

68. Kuigi asja *Eurofinacom vs. Prantsusmaa* ((otsus vastuvõetavuse kohta), nr 58753/00, EIK 2004-VII (väljavõtted)) faktiline taust hõlmas samuti veebisuhtlust ning väljamõeldud identiteedi all tegutsevaid politseiametnikke, ei olnud selles asjas kahtlustatav – ning hiljem EIK-ile kaebuse esitanud isik – mitte isik, kes pakkus internetis prostitutsiooniga seotud teenuseid, vaid äriühing, mille puhul kahtlustati, et see tegutses „prostituudi ja tema teenuseid kasutava isiku vahel vahendajana.“ Täpsemalt tuvastas EIK selles kohtuasjas, et riigisiselisel politseil juba oli teavet, mis viitas sellele, et kaebuse esitanud äriühing oli osalenud ebaseaduslikus tegevuses, kuna oli pakkunud suhtlusplatvormi.

69. Käesolevas juhtumis on EIK-i jaoks keskseks küsimuseks, kas prokuratuur piirdus konkreetse juhtumi asjaoludes jälitustoimingu kavandamisega ja läbiviimisega „kuritegeliku tegevuse sisuliselt passiivse uurimisega“. Sellele küsimusele vastates võtab EIK arvesse järgmisi kaalutlusi.

(ii) *Kas jälitustoimingu korraldamiseks olid mõjuvad põhjused*

70. Üks kaebaja põhiargumente tema väidetava provotseerimise kohta politsei poolt puudutab põhjuseid, mille alusel kohtueelne menetlus algatati ja politseiagendi kasutamist lubati. Ta väitis, et enne kõnealust jälitustoimingut ei olnud teda kriminaalkorras karistatud ega kahtlustatud üheski süüteo.

71. Sellega seoses märgib EIK, et valitsus nõustus kaebajaga, et tema taunitava käitumise kohta ei olnud eelnevat teadmist ega kahtlust. Selle asemel, nagu valitsus selgitas, algatati kohtueelne menetlus teabe põhjal, mille politsei oli samal aastal varem saanud ja millest nähtus, et mitmed isikud olid kasutanud teatud veebisaita alla 14-aastaste lastega seksuaalsetel teemadel vestlemiseks ja neile seksuaalse sisuga failide saatmiseks.

72. EIK kordab, et juhtumites, kus peamised tõendid on kogutud jälitustoimingutega, peavad ametivõimud suutma tõendada, et neil olid jälitustoimingu tegemiseks mõjuvad põhjused (vt *Bannikova*, viidatud eespool, punkt 40, ja *Lagutin jt vs. Venemaa*, nr 6228/09 ja 4 muud, punkt 91, 24 aprill 2014).

73. Jälitustoimingu põhjuste osas on EIK varem rõhutanud ametiasutuste kohustust kontrollida kriminaalkaebusi või võtta saadud inkrimineeriva teabe osas järelmeetmeid (vt *Volkov ja Adamskiy vs. Venemaa*, nr 7614/09 ja

30863/10, punktid 37 ja 41, 26 märts 2015, ning *Matanović*, viidatud eespool, punkt 144). EIK on siiski võtnud kriitilise seisukoha olukorras, kus ametivõimud on jälitustoimingu põhjendamiseks tuginenud üksnes väidetele inkrimineeriva teabe olemasolu kohta (mille allikad võivad olla anonüümsed ja avalikustamata), kuid mida riigisisised kohtud ei ole käsitlenud ega kontrollinud, eriti olukorras, kus süüdistatav on sellise teabe olemasolu kohtumenetluse käigus vaidlustanud (vt *Bannikova*, viidatud eespool, punkt 40; *Vanyan*, viidatud eespool, punkt 49; ning *Lagutin jt*, viidatud eespool, punktid 103–106 ja 109).

74. Kohus märgib lisaks, et oma varasemas kohtupraktikas on EIK üldjuhul püüdnud kontrollida, „kas esinesid põhjendatud kahtlused, et kaebaja oli seotud kuritegeliku tegevusega või oli kuriteo toimepanemiseks eelsoodumusega“ (vt *Teixeira de Castro*, viidatud eespool, punktid 37–38; *Malininas vs. Leedu*, nr 10071/04, punkt 36, 1. juuli 2008; *Khudobin*, viidatud eespool, punkt 134; *Pyrgiotakis vs. Kreeka*, nr 15100/06, punkt 21, 21. veebruar 2008; *Lagutin jt*, viidatud eespool, punkt 91; *Furcht*, viidatud eespool, punkt 51; ja *Akbay jt vs. Saksamaa*, nr 40495/15 ja veel 2, punkt 114, 15. oktoober 2020 – need kõik on uimastikuritegudega seotud kohtuasjad).

75. Ühes varasemas kohtuasjas, mis käsitles isikut tõendavate dokumentide võltsimist, avaldas politsei ajalehes kuulutuse, milles otsis abi passide hankimisel, ning sellele vastas tolle kohtuasja kaebaja. EIK rõhutas asjaolu, et ilmnas, et ametivõimud ei olnud teadlikud kaebaja varasemast seotusest võltsitud dokumentide koostamise ja/või kauplemisega ning et neil puudusid selle kohta põhjendatud tõendid. Kui kaebaja oli ajalehekuulutusele vastates kontakti võtnud, pöördus tema poole hiljem vastav politseiagent, kes uuris olukorra edenemise kohta, palus kaebajal tegutseda vahendajana ja lubas selle eest rahalist tasu. Seda arvesse võttes järeldas EIK, et kaebajat provotseeriti tegelema kuritegevusega (vt *Morari*, viidatud eespool, punktid 36–37).

76. Käesoleva juhtumi asjaolude kohta märgib EIK, et kaebaja ei vaidlustanud valitsuse väidet, mille kohaselt olid riigisisised ametivõimud enne jälitustoimingu alustamist saanud eelnevat teavet selle kohta, et erinevad isikud olid teatud veebisaitidel pidanud alla 14-aastaste lastega seksuaalsetel teemadel vestlusi. Kaebaja ei esitanud kaebust politseiagendi kasutamise lubamise üldise menetluse kohta ega väitnud, et jälitustoimingu üle puudus asjakohane järelevalve. Tema kaebuse keskmes oli hoopis see, et enne jälitustoimingu alustamist ei olnud tema suhtes mingit kahtlust.

77. Igal juhul märgib EIK, et Harju Maakohus uuris jälitustoimikut ja hindas jälitustoimingu üldist seaduslikkust, muu hulgas kontrollides, kas oli olemas põhjendatud kahtlus, et toime on pandud süütegu (vt eespool punktid 14–13; vt võrdluseks ka *Lagutin jt*, viidatud eespool, punktid 103–106, kus riigisisised kohtud ei küsinud ega uurinud väidetavalt olemas olnud esialgset operatiivteavet kaebajate varasema osaluse kohta uimastikaubanduses). Riigisiseses kohtumenetluses esitatud apellatsioonikaebuses ning

kassatsioonis ei esitanud kaebaja ühtegi kaebust jälitustoimingu üldise seaduslikkuse kohta (ei selle osas, millist eelnevat teavet (kui üldse) ametivõimudel oli, kas jälitustoiming oli üldse vajalik, ega ka selle osas, kes, kuidas ja kui kauaks jälitustoiminguks loa andis); samuti ei esitanud ta kaebust menetluslike tagatiste ebapiisavuse kohta. Siiski kaebas ta kogu riigisisese menetluse vältel (vt eespool punktid 17 ja 21) ja EIK-ile, et politseiagent oli teda provotseerinud ja et enne politseiagendi kasutamist ei olnud tema isiku vastu ühtegi põhjendatud kahtlust. Sellega seoses ei ole määrava tähtsusega asjaolu, et valitsus viitas kahele kriminaalmenetlusele (vt punkti 42 eespool), kuna jälitustoiming, mille kaebaja vaidlustas, leidis aset mõlemas menetluses.

78. Hinnates, kui suurt kaalu tuleb omistada asjaolule, et enne politsei jälitustoimingut puudus põhjendatud kahtlus, et just kaebaja oli seotud alaealise ebaseadusliku seksuaalse ahvatlemisega või oli selliseks tegevuseks eelsoodumusega, ei saa EIK jätta arvestamata konkreetset konteksti, milles kõnealune süütegu toime pandi.

79. EIK märgib, et Eesti seadusandja on kriminaliseerinud alla 14-aastaste laste teadliku seksuaalse ahvatlemise (vt punkti 23 eespool). Selgub, et selle sätte kohaldamisalasse kuuluv tegevus ei eelda tingimata (osaliselt ega täielikult) toimumist füüsilises maailmas. Nagu käesolev juhtum näitab, võib kogu kuriteo toimepanija ja ohvri vaheline suhtlus toimuda ka üksnes elektrooniliste vahendite abil ja täielikult internetikeskkonnas, ilma et kahtlustatav pakuks kunagi välja või korraldaks alaealisega isikliku kohtumise (vt Lanzarote konventsiooni artikkel 23, punktid 30–31 eespool). Käesoleval juhul toimus kaebaja ja kasutaja „Marleen12“ vaheline suhtlus tõepoolest privaatsõnumite kaudu veebipõhises jututoas, kus mõlemad pooled kasutasid pseudonüüme.

80. Üksnes käitumise kriminaliseerimisest ei piisa hoiatava mõju saavutamiseks, kui puuduvad vahendid tegeliku süüdlase tuvastamiseks ja kohtu ette toomiseks. Sellega seoses on EIK leidnud, et konventsiooni artiklist 8 tulenev riigi positiivne kohustus kaitsta isiku füüsilist või vaimset puutumatust võib laieneda ka kohtueelse menetluse tõhususega seotud küsimustele, isegi kui menetlus ei käsitle riigiametnike kriminaalvastutust (vt *K. U. vs. Soome*, nr 2872/02, punkt 46, EIK 2008, mis puudutas juhtumit, kus teenuseosutajat ei kohustatud avalikustama isikut, kes oli avaldanud alaealise kohta ebasünda kuulutuse veebipõhises tutvumisportaalil). Lisaks nõuab tõhus kohtueelne uurimine kuriteo toimepanijate tuvastamiseks ja neile süüdistuse esitamiseks praktiliste ja tõhusate meetmete võtmist (*ibid.*, punkt 49). EIK tunnistab, et kui interneti teel suhtlemine hõlbustab kuriteo toimepanemist või kui kogu kõnealune kuritegelik tegevus toimub internetis, peab politsei selliste kuritegude uurimiseks ja nende eest süüdistuse esitamiseks samuti veebipõhiseid vahendeid kasutama.

81. EIK leiab, et sellises kontekstis nagu käesolevas kohtuasjas ei pruugi ametivõimudel olla võimalik pärast veebisaidil võimaliku ebaseadusliku

tegevuse kohta teabe saamist tuvastada võimalikke kahtlusaluseid enne jälitustoimingu alustamist või teha seda nii, et see ei sekkuks ebaproportsionaalselt teiste uurimisega mitteseotud isikute õigustesse, eelkõige õigusesse eraelu puutumatusele. Sellega seoses märgib EIK, et teatud veebisaitidel, näiteks jututubades ei pea inimesed tavaliselt oma tegelikku või täielikku identiteeti avaldama ning tihtipeale nad seda ei teegi. Lisaks võivad inimesed oma kasutajanime vahetada, sama kasutajanime taga võib end peita rohkem kui üks inimene ning sama kasutajanime võivad järjestikku kasutada erinevad inimesed. Kui kõnealune ebaseaduslik tegevus toimub privaatsõnumite kaudu, kuigi muidu avalikus jututoas, ei pruugi kolmandad isikut seda tuvastada (ega sellest teatada).

82. Arvestades käesoleva kohtuasja konkreetset konteksti, leiab EIK, et riigisestel ametivõimudel oli jälitustoimingu alustamiseks mõjuv põhjus. Ametivõimud said teavet selle kohta, et mitmed isikud on veebisaidil www.armastusesaal.org tegelenud alla 14-aastaste laste võimaliku seksuaalse ahvatlemisega, ning neil oli kohustus saadud teabe põhjal tegutseda. EIK ei pea otsustavaks asjaolu, et selles etapis puudus põhjendatud kahtlus, et just kaebaja oli seotud kuritegeliku tegevusega või oli selliseks tegevuseks eelsoodumusega (vt võrdluseks ka *Morari*, viidatud eespool, punktid 36–37), kus EIK võttis arvesse mitte üksnes kahtluse puudumist kaebaja suhtes, vaid ka jälitustoimingu läbiviimise viisi). EIK möönab, et politseil oli põhjendatud kahtlus seoses kindla ja piiratud virtuaalruumiga – kindla jututoaga teatud veebisaidil – ning seda kinnitas Harju Maakohus ja kaebaja seda ei vaidlustanud. Lisaks peab EIK käesoleva juhtumi asjaolusid arvestades asjakohaseks, et kahtlus hõlmas kuritegu alaealiste vastu, kes oma haavatava seisundi tõttu ei pruugi mõista, et nad on kuriteo ohvrid, ega pruugi sellistest kuritegudest teatada.

(iii) *Ametiasutuste käitumine jälitustoimingu ajal*

83. EIK märkis esiteks, et jälitustoimingu korraldamine ei tähenda iseenesest, et kaebajat taheti lõksu meelitada, provotseerides teda toime panema kuritegusid, mida ta muidu ei oleks toime pannud. Sellised jälitustoimingud on oma olemuselt ette võetud teabe ja tõendite kogumise eesmärgil ning hõlmavad valeidentiteedi omaksvõtmist.

84. Teiseks rõhutab EIK, et politsei tegevused – kasutajaprofiili loomine jututoas, sisselogimine ja teiste isikutega privaatsõnumite kaudu vestlemine – ei kujutanud iseenesest ebaseaduslikku tegevust ega eeldanud ka selle isiku ebaseaduslikku tegevust, kellega politsei suhtles (võrreldes näiteks olukorraga, kus politseiagent pöördus kahtlustatava poole kavatsusega osta ebaseaduslikke uimasteid; vt *Volkov ja Adamskiy*, viidatud eespool, punktid 38–42; vt ka *Kuzmickaja vs. Leedu* (otsus), nr 27968/03, 10. juuni 2018). Vastuseks kaebaja argumendile (vt punkti 37 eespool) ei leia EIK, et kasutajanime „Marleen12” kasutamine kujutas endast politsei poolt ebaseaduslikku provotseerimist. Kuigi nimi oleks võinud väidetavalt viidata

asjaomase isiku vanusele (nagu märkisid riigisisised kohtud, viitas kaebaja enda kasutajanimi „m41tln“ ka tema vanusele, vt punkti 16 eespool), ei kutsunud see mingil juhul üles selgelt seksuaalse sisuga suhtlusele.

85. Lisaks märgib EIK, et kaebajal oli vabadus valida, kas suhelda kasutajaga „Marleen12“ (privaatsõnumite kaudu või üldises vestluses) või mitte, ja ta võis vabalt valida, milliseid teemasid arutada. Ta võis suhtluse osas vabalt otsuseid langetada ka pärast seda, kui „Marleen12“ ütles 8. oktoobril 2019. a esimese vestluse alguses, et on 12-aastane (vt punkti 10 eespool). Kaebaja vestles aga ajavahemikul 8. oktoobrist 2019 kuni 8. detsembrini 2019 kasutajaga „Marleen12“ korduvalt ja, nagu märkisid riigisisised kohtud, oli vestluste algatajaks alati kaebaja. Samuti oli kaebaja alati see, kes hakkas kasutajaga „Marleen12“ peetavates vestlustes selgelt seksuaalse sisuga teemasid arutama. Kaebaja ei kurnud ei Eesti kohtutes ega EIK-is selle üle, kuidas vestlused arutatud teemade poolest arenesid. Samuti ei kaevanud ta, et politseiagent oleks teda seksuaalsetel teemadel rääkima õhutanud.

86. Eeltoodut arvestades tõdes EIK, et kogu jälitustoimingu vältel säilitas politseiagent nõutud passiivse rolli ning et kaebajale ei avaldatud otsest ega kaudset survet kuritegu toime panna.

(iv) Järeldus

87. EIK leiab, et olemasolev materjal võimaldab järeldada, et politseiagendi kasutamine käesolevas asjas ei kujutanud endast provotseerimist konventsiooni artikli 6 lõike 1 tähenduses, nagu seda on käsitletud EIK-i kohtupraktikas. Jälitustoimingu abil saadud tõendite hilisem kasutamine kaebaja vastu algatatud kriminaalmenetluses ei tekita seega küsitavusi seoses artikli 6 lõikega 1.

88. Seega ei ole konventsiooni artikli 6 lõiget 1 rikutud seoses kaebaja väitega provotseerimise kohta.

SELLEST LÄHTUDES KOHUS ÜHEHÄÄLSELT

1. *tunnistab* kaebuse lubatavaks;
2. *otsustab* kuue poolthäälega ühe vastu, et konventsiooni artikli 6 lõiget 1 ei ole rikutud.

Koostatud inglise keeles ja tehtud teatavaks kirjalikult 7. oktoobril 2025 kohtu menetluskorra punkti 77 lõigete 2 ja 3 kohaselt.

Milan Blaško
Kantsler

Ioannis Ktistakis
Esimees

Konventsiooni artikli 45 lõike 2 ja menetluskorra punkti 74 lõike 2 kohaselt on otsusele lisatud järgmised eriarvamused:

- (a) kohtunik Pavli täiendav arvamus;
- (b) kohtunik Mingorance Cairati eriarvamus.

KOHTUNIK PAVLI TÄIENDAV ARVAMUS

1. Ühinesin enamuse arvamusel – küll teatud kõhklusega – leides, et käesoleval juhul ei ole politseipoolset provotseerimist puudutava kaebuse osas konventsiooni artikli 6 lõiget 1 rikutud.

2. Tänapäevane järeldus ületab olemasoleva kohtupraktika piire, pannes uue aluse provokaatori toimingutele internetikeskkonnas. Nimelt sellise aluse, mis ei eelda jälitustoiminguks loa andmisel eelnevat individuaalset kahtlust konkreetse isiku suhtes, kellele jälitustoiming oli suunatud.¹ Uue põhjenduse kohaselt oleksid sellised jälitustoimingud võimalikud juhtumites, mis hõlmavad „kindlat ja piiratud virtuaalset ruumi“ (vt käesoleva otsuse punkti 82).

3. Kahtlen, kas ainuüksi see kriteerium oleks piisav politseipoolse kuritarvitamise, eeskätt õngitsustoimingute või muude võtete ennetamiseks, mis sisuliselt kujutavad endast internetikasutajate juhuslikku „vooruslikkuse testimist“². Jagan sellega seoses kohtunik Mingorance Cairati eriarvamuses tõstatatud muresid. Nii oleks see eelkõige juhul, kui sellised määratletud virtuaalruumid on segatüüpi, st kui neid kasutatakse ka seaduslikel eesmärkidel, mitte puhtalt või peamiselt kuritegelikel eesmärkidel.

4. Ametivõimudelt tuleks nõuda vähemalt seda, et nad tõendaksid, et süüteo iseloom põhjustab selle avastamisel ja süüdistuse esitamisel teatud raskusi, mis võivad õigustada „laiema võrgustiku“ erandlikku kasutamist. Sellest lähtuvalt ei ole minu hinnangul tegemist lihtsalt „asjakohase“ asjaoluga, vaid ühe keskse kaalutlusega, et käesolevas asjas „oli kahtlus seotud kuriteoga alaealiste vastu, kes oma haavavatusse tõttu ei pruugi mõista, et nad on kuriteo ohvrid, ega pruugi sellistest kuritegudest teatada“, näiteks veebis peibutamise korral (vt punkti 82 lõppu).³ Selle põhjal ja võttes arvesse juhtumi asjaolusid tervikuna, ühinesin ma enamuse seisukohaga.

5. Igal juhul tuleb edaspidises kohtupraktikas hinnata, kas *Helme* juhtumi põhimõte on piisavalt täpselt piiritletud, et tagada internetikeskkonnas

¹ See ei tähenda tingimata, et isik, kellele operatsioon-jälitustoiming oli suunatud, peab olema positiivselt tuvastatud; piisata võib näiteks kahtluse sidumisest konkreetse telefoninumbri või IP-aadressiga, mida kasutatakse ebaseaduslikus uimastikaubanduses või muus kuritegelikus tegevuses.

² Vt *R vs. Ahmad* [2020] 1 SCR 577 (Kanada ülemkohus), punkt 43 („Meie hinnangul on terveid veebilehti või sotsiaalmeedia platvorme väga harva – kui üldse – võimalik käsitleda piisavalt konkreetsena, et õigustada põhjendatud kahtlust. Politsei tegevuse suunamine laiaulatuslikele virtuaalruumidele on vastuolus *Macki* [kohaldatava pretsedendiga] ning selle mõistliku kahtluse kriteeriumiga ning eirab asjaolu, et õiguspäraseadused kogukonnad eksisteerivad veebis samavõrd kui füüsilises maailmas.)

³ Vt *Regina vs. Loosely* [2001] UKHL 53 (Ühendkuningriigi ülemkoda), Lord Hoffman, punkt 66 („Konsensuslikud süüteod, näiteks kauplemine ebaseaduslike ainetega, samuti kuriteod, millel puudub otsene ohver, näiteks altkäemaks, või kuriteod, millest ohvrid on tõrksad teatama, sobivad selliste meetodite rakendamiseks kõige ilmselt“).

KOHTUOTSUS HELME vs. EESTI – ERIARVAMUSED

provotseerimise eest adekvaatne kaitse, või kas see vajab edasist täpsustamist või ümberhindamist.

KOHTUNIK MINGORANCE CAIRATI ERIARVAMUS

(Tõlge)

Enamus leidis, et konventsiooni artikli 6 lõiget 1 ei rikutud, kuna politseipoolset teprovokatsiooni ei toimunud, sest politseiagent ei algatanud vestlusi ega toonud vestlustesse seksuaalseid teemasid ning kuna prokuratuur oli salaoperatsiooni pärast selle lubamist heaks kiitnud ja see oli hiljem kohtuliku järelevalve all. Nõustun selle hinnanguga.

Minu mittenõustumine enamuse otsusega, et konventsiooni artikli 6 lõiget 1 ei rikutud, ei puuduta siiski politseiagendi käitumist, vaid pigem seda, kas operatsiooni läbiviimiseks olid olemas mõjuvad põhjused. Sellega seoses tuleb märkida, et käesolev kohtuotsus kaldub kõrvale väljakujunenud kohtupraktikast, mis nõuab „põhjendatud kahtluse olemasolu selle kohta, et kaebaja oli seotud kuritegeliku tegevusega või oli kuriteo toimepanemiseks eelsoodumusega“ (vt *Bannikova vs. Venemaa*, nr 18757/06, 4. november 2010, ja *Lagutin jt vs. Venemaa*, nr 6228/09 ja 4 muud, 24. aprill 2014). Seega peab olema võimalik kontrollida mis tahes esialgseid andmeid varasema kuritegeliku tahtluse kohta (vt *Vanyan vs. Venemaa*, nr 53203/99, 15. detsember 2005, ja *Khudobin vs. Venemaa*, nr 59696/00, EIK 2006-XII (väljavõtted)). Käesoleval juhul algatati uurimine üksnes seetõttu, et „mitmed isikud olid kasutanud teatud veebisaiti (www.facebook.com ja www.armastusesaal.org) alla 14-aastaste lastega seksuaalsetel teemadel vestlemiseks ja neile seksuaalse sisuga failide saatmiseks“. Selles etapis ei olnud toimikus ühtegi viidet kahtlustele konkreetse isiku suhtes (isegi kui see isik polnud tuvastatud), konkreetset käitumist ei olnud kindlaks tehtud ning ühtegi ohvrit ei olnud tuvastatud isegi pseudonüümi all.

Prokuröri otsus, millega anti luba varjatud operatsiooniks, piirdus üldise teabega ja kaebajale ei esitatud täiendavaid üksikasju. Saadud teave ei puudutanud mitte ainult veebisaiti www.armastusesaal.org, vaid ka veebisaiti www.facebook.com. Uurimise erimeetodi heakskiitmise ajal ei olnud tuvastatud ühtegi kolmest süüteokoosseisu tunnusest ning luba põhines üksnes üldisel teadmisel, et nendel platvormidel toimus sellist tüüpi tegevus. Lisaks ei olnud need spetsiaalselt selliseks tegevuseks loodud platvormid või platvormid, mis vastavat käitumist eriti hõlbustaks, nagu oli olnud kohtuasjas *Eurofinacom vs. Prantsusmaa* (otsus), nr 58753/00, EIK 2004-VII (väljavõtted).

Käesoleval juhul tegutses politseiagent võimaliku ebaseadusliku tegevuse peibutisena ning selles mõttes oli uurimine otsiv ja tulevikku suunatud (sisuliselt õngitsusoperatsioon).

Isegi arvestades, kui raske on alaealistel mõista, et nad on kuriteo ohvrid, ja kuriteost teatada, ning arvestades võimalikku vajadust kohandada tavapäraseid uurimismeetodeid sobivaks digikeskkonnale, ei tohi see viia õiglast kohtumenetlust, eraelu puutumatust ega suhtluse saladust kaitsvate

KOHTUOTSUS HELME vs. EESTI – ERIARVAMUSED

nõuete lõdvendamiseni. Seetõttu soovin väljendada oma muret, et välistada oht, kus erimeetmeid – mis on ette nähtud üksnes kohtueelseks menetluseks – hakatakse kasutama üldise veebisuhtluse jälgimise vahendina.